

Pirmą kartą išspausdinta *studia Liturgica* 2002, 32, 176-95

I. Įvadas

„Biblinis šlovinimas“ – gana plati tema, kurios nesu kvalifikuotas aprėpti. Nesu nei liturgijos specialistas, nei jos tyrinėtojas. Aš – tiesiog Naujojo Testamento tyrėjas, dirbu bendruomenėje, kurios kasdieninis gyvenimas sukasi apie viešą ir bendrą šlovinimą. Tai vyksta du ar tris kartus per dieną bei tris ar keturias valandas sekmadieniais. Viso šio reikalo metu karts nuo karto mąstau: ką mes čia veikiame, kaip galėtume tai daryti geriau ir t.t. Taip pat lankau įvairias bažnyčias, kuriose šlovinimas vyksta gana skirtingai. Ten taip pat sau užduodu panašius klausimus. Tai man suteikia tiek pat teisės analizuoti įvairius techninius liturgijos aspektus, kiek ir valgyti tris kart per dieną bei komentuoti apie virėjo darbą. Prie šio reikalo prieinu daugiau iš dalyvio, nei iš teoriko pozicijų.

Nebandysiu apsiginti nuo kaltinimo, kad anglikoniškąjį požiūrį bandau įskaityti į Bibliją, nors daugeliu atvejų ir esu kritiškas savajai tradicijai. Anglikonai didžiuojasi balansu, bet vienos paskaitos apie šlovinimą metu, kaip ir bet kur teologijoje, sunku visais aspektais jį išlaikyti. Kai kuriais atvejais, tai, apie ką kalbėsiu, turės būti papildyta fraze „iš kitos pusės“, bet tam nėra vietos. Viliuosi, kad tai, kas išsakyta, bus skaitoma iš hermeneutikai tolerantiškų pasitikėjimo, o ne iš įtarinėjimo pozicijų.

Vienas iš dalykų, kuo galiu pasiteisinti, kad rašau apie šlovinimą, yra tai, kad daugelį metų tarnavau koledžo kapelionu. Šios tarnystės metu sutikau du studentus. Abu jie kartu ir išgalvoti, ir labai tikroviški. Jonas užaugo laisvoje evangeliškoje bažnyčioje, kur, bent jau kiek atsimena, visuomet skaitė Bibliją ir giedojo šiuolaikines giesmes. Evangelija jau seniai jo nebestebino, o šlovinimas tapo rutina. Ir štai jis užsuko į bažnyčią, kurioje buvo praktikuojama tokia liturgija, kurios metu atsiskleidė drama. Ten jį be galo sužavėjo galingas sakramentinis pasaulis. Onutė užaugo tradicinėje bažnyčioje, kur nuolat buvo galima gėrėtis nuostabia, bet gal kiek per daug nupoliruota liturgija. Viskas turėjo vykti būtent taip, kaip nurodyta. Gyvenimas nei galėjo ten gimti, nei įsiskverbti iš pašalės. Ir vieną dieną ji atrado žmones, kurie galėjo spontaniškai melstis, nieko neperspėję pradėti giedoti bei dalintis vienas kito dvasine kelione. Staiga ji atrado nuostabų, jai dar nepažįstamą, pasaulį.

Man teko patarnauti tiek šiems Jonams su Onomis, tiek kitiems, šiems padedant. Kartu mums teko bandyti suprasti, kad tai, kas vienam yra gyvenimo džiaugsmą suteikiantis reikalas, kitam tėra tik sena tradicija. Aš ir pats daugelį metų tiek džiaugiausi, tiek nervinausi ir formaliu, ir

neformaliu šlovinimu, ir esu matęs, kuomet jis tapdavo sausas ir beprasmiškas. Panašu, kad taip buvo ne man vienam.

Taigi, grįžkime prie užduoties. Iš begalybės kelių, kuriais galima būtų kulniuoti rašant šią paskaitą, pasirinksiu tris kryptis, kurios remiasi Naujojo Testamento eilutėmis. Viena teapsiribos vos keletu eilučių. Kitai temai skirta visa knyga. Na, o trečiai tektų keletas knygų. Iš visų jų pabandyčiau išrinkti tai, kas man atrodo esmė.

Antra, aš taip pat pabrėšiu tris principus, kuriems reikėtų skirti visą savo dėmesį. Trečia, pasistengsiu parodyti tris sritis, kurioms reikia betarpiško įsikišimo.

II. Trys dalykai, apie kuriuos kalba Naujasis Testamentas

1. Apreiškimo Jonui 4 ir 5

Norėčiau pradėti nuo nuostabaus veiksmo Apreiškimo knygoje, apie kurį kalbama 4 ir 5 skyriuje. Ten aiškiaregį Joną pašaukia apsilankyti dangiškuose dvaro rūmuose. Kartu su juo stebime, kaip visa kūrinija išlieja šlovinimą savo kūrėjui. Tai – istorijos išsipildymo vizija. Ją matome 21 ir 22 skyriuose, tačiau ji – ir mūsų realybės dalis. Tai, kad Jonas girdi pakvietimą pažvelgti, „kas toliau turi įvykti“ (4,1), nereiškia, kad 4 ir 5 skyriai yra ateities vizijos. Tai – sosto vizijos, kur vyksta nesibaigiantis šlovinimas. Čia pranašui atsiveria ateities regėjimai, kuriose jis mato, kaip nuo ritinio (5,1) palaipsniui nuimami antspaudai.

(Žymiosios Wesley himno (O, kad meilė amžinoji // Love Divine, All Loves Excelling – lietuviškas vertimas šio posmelio neturi vert. past.) eilutės „Kol danguje rasim namus: / kol prieš tave nusiimsim savo vainikus, / apsvaigę nuo nuostabos, meilės ir šlovės“ nors apibūdina gražiais žodžiais, vis tik nesupranta šios scenos esmės, nes bando jai priskirti laikų pabaigos, o ne dabarties realybės vaizdinį. Kuomet Danielius kalba apie tai, „kas įvyks dienų pabaigoje“ (2,28-29.45), jis kalba apie sosto menę, kurioje jis stovi prieš karalių.)

Atrodo, kad 4,1-2 atsiveriantys dangaus vartai ir dvasios pagava iš esmės yra tas pats. Žemė ir dangus yra persipynusios Dievo kūrinijos sferos, ir kuomet Jonas yra dvasios pagavoje, staiga jam atsiveria dangiškoji taip vadinamo kasdieninio gyvenimo dimensija.

Parašė N. T. Wright

Ketvirtadienis, 16 Kovas 2006 14:32 - Atnaujinta Sekmadienis, 01 Spalis 2006 11:46

Čia nėra tinkama vieta detaliai aptarinėti šiuolaikinės Apreiškimo knygos mokslinės analizės, bet D. E. Aune (3 vols; Word Biblical Commentary 52; Dallas: Word Books 1997-98), teigia, kad ši scena atspindi ir tyčia mėgdžioja karališkųjų rūmų tradicijas, lygiai kaip ir G. K. Beale (The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text, New International Greek Testament Commentary; Grand Rapids: Eerdmans 1999), kurio nuomone autorius pateikia Senojo Testamento aluzijas – ypač Ezechielio 1, bet dar labiau Danieliaus 7 – mano nuomone yra labai svarbu. Reikia nepamiršti ir R. Prigent Apocalypse et Liturgie, Cahiers Theologiques 52; Paris: Delachaux et Niestle 1964, kuris pabrėžia sinagogos liturgijos elementus. Nemanau, kad derėtų visų jų tarpusavyje supriešinti.

Prieš jį atsiveriantis vaizdas prasideda nuo dangiškojo sosto menės aprašymo – panašiai kaip ir Ezechielio 1. Apie patį Dievą nėra užsimenama, tačiau jo artumo ir didybės jausmas pripildo visą skyrių. Nė kiek nestebina faktas, kad pirmas dalykas, kurio liudininkais tampame, yra šlovinimas, nebent gali stebinti tai, kad pirmiausia matome šlovinančią ne žmoniškąją, o gyvuliškąją kūriniją. Keturios būtybės – liūtas, veršis, turinti žmogaus veidą būtybė ir erelis – lyg šešiasparniai serafimai, apie kuriuos kalbama Izaijo 6, be perstojo šlovina Dievą Trisagionu (Trisagonas – šio iškilmingo himno specifinis pavadinimas. *Vert.*): Šventas, šventas, šventas Viešpats, visagalis Dievas, kuris buvo, kuris yra ir kuris ateis! Po to čia, kur visa kūrinija šlovina Dievą, matome dvidešimt keturis vyresniusius, kurie atstovauja senosios ir naujosios sandoros Dievo tautą, puola žemėn ir skelbia, kad Dievas yra vertas šios šlovės, nes yra galingas viso regimo ir neregimo pasaulio kūrėjas. Angliškas žodis worship (šlovinimas) kildinamas iš žodžio worthy (vertas), ir štai vienas iš klasikinių jo apibrėžimų: worship (šlovinti) reiškia pripažinti to, kurį šloviname, vertę (worth, worthyness). Tai reiškia su džiaugsmu atpažinti ir džiaugtis tuo, kad Dievas yra tas, kas yra, ir daro tai, ką daro.

Čia jau galime įžvelgti du esminius dalykus. Pirmiausia, biblinis šlovinimas remiasi faktu, kad Dievas yra visa ko kūrėjas. Bet koks bandymas nukrypti į dualizmą, kuriame kūrinija yra nuvertinama, sumenkinama ar laikoma blogiu, turi būti atmestas. Antra, žmonių užduotis yra visos kūrinijos šlovinimui suteikti sąmoningą vertę ir išraišką. Dangus ir žemė yra pilna Dievo šlovės, bet Dievo paveikslą nešiojanti kūrinija – mes, žmonės – esame pašaukti suprasti, kad taip yra, ir perteikti ją žodžiais. Štai ką veikiame, kuomet sakome „teesie šventas tavo vardas“ ar „garbė Dievui aukštybėse“.

Žinoma, čia turime sugrįžti prie Pradžios 1. Dievas matė tai, ką sukūrė, ir paskelbė, kad tai gera. Sukūręs vyrą ir moterį jis skelbia, kad tai „labai gera“. Tačiau Pradžios 1 galime vertinti kaip projektą, o ne kaip nuostabią nuotrauką; bet projektas pasisuko ne taip, kaip buvo planuota. Apreiškimo 5 matome ritinį laikantį Dievą. Kiek suprantame, šiame ritinyje yra užfiksuotas suverenus Dievo planas pasauliui, tačiau šį ritinį kažkam reikia išvynioti. Čia Jonas rauda, nes atrodo, kad nėra nei vieno, kuris galėtų tai padaryti. Dar tiksliau, reikia žmogaus, kad jį išvyniotų, tačiau nėra tokio, kuris būtų vertas. Tačiau pamatome liūtą, kuris čia pat yra ir avinėlis; Mesijas, Dovydo atžala; nugalėtas, nes buvo nužudytas, bet dabar gali perimti Dievo projektą ne tik už žmoniją, bet ir už visą kūriniją.

To pasėkoje tampame dar vienos šlovinimo bangos liudytojais. Kūrinijos giesmė persilieja į atpirkimo giesmę, ir čia išgirstame muzikos instrumentų garsus, užuodžiame smilkalus, girdime maldą ir giedojimą, nes tai – nauja giesmė, naujos kūrinijos giesmė, naujų galimybių šlovinti pasaulis. Tai – išgananingo Mesijo mirties ir prisikėlimą švenčianti giesmė. Jos pasėkoje žmonės tampa karaliais ir kunigais, pasauliui atnešančiais išmintingą Dievo tvarką. Kai keturios būtybės giesmės pabaigoje atsipiečia „Amen!“, pamatome, kad esame ten, nuo ko ir pradėjome. Kūrinija garbina Dievą, savo kūrėją, o žmonės šiam garbinimui suteikia sąmoningą formą. Žmonės šlovina Dievą atpirkėją, o kūrinija atsiliepia džiaugsmingu „Amen“.

Prieš tęsdami, pastebėkime dar keletą dalykų. Šį šlovinimą sudaro dangus ir žemė bei kūrinija ir žmonės. Pastebėkime, kad Dievo tikslas nėra žmones išgelbėti nuo pasaulio, bet išgelbėti juos pasauliui – kad jie taptų Dievo siųstais karaliais ir kunigais, valdančiais ir atperkančiais kūriniją. Nuvalkiota „dangų“ vaizduojanti karikatūra, kurioje matome begalinę nuobodybę, kur nėra ką veikti išskyrus groti arfomis, kyla iš visiško Apreiškimo knygos nesupratimo. Jau šioje scenoje, bet dar labiau Apreiškimo pabaigoje, Dievo tauta vaizduojama ne kaip šlovintojai, bet ir kaip darbininkai, įgyvendinantys ir atnešantys naująją Dievo kūriniją.

Taip pat reikia atpažinti tai, ką dažnai pamirštame. Negalima nepastebėti politinio šios scenos aspekto (ypač, jei Aune yra teisus, teigdamas, kad čia vaizduojami karališkieji rūmai ir jų apeigos). Šlovinti kūrėją ir atpirkėją, kuris yra suverenų valdovas ir kuris žmones tituluoja karaliais bei kunigais, Cezario imperijos pasaulyje buvo ir tebėra akiplėšiškos šnekos. Lygiai kaip kasdieninės žydų maldos – ypač aštuoniolika palaiminimų – bylojo, kad Dievas nuverčia galinguosius ir išaukština nuolankiuosius, nes jis – kūrinijos ir atpirkimo Dievas, Apreiškimo knyga ir toliau švenčia Dievo suverenumą taip, kad tampa visiškai aišku – Cezaris nėra suverenų ir kviečiamas pasiaiškinti.

Virš viso to iškyla faktas, kad kūrinija ir žmonija šlovina *Dievą ir Avinėlj kartu* (čia vertėtų paskaityti R. J. Bauckham *The Climax of Prophecy: Studies on the Book of Revelation*. Edinburgh: T. & T. Clark 1993, 4 skyrių). Tokiame kontekste, kuris be jokios abejonės ištikimas žydiškajai ir Senojo Testamento bei išlygų monoteistinei tradicijai, kuri drastiškai prieštarauja dualizmui bei pagonybei, Apreiškimas primygtinai reikalauja Jėzų sutapatinti su kūrėju ir atiduoti jam visą teisėtai priklausančią garbę. Ir kuomet Apreiškimo knyga juda link finalinės kulminacijos, girdime vis daugiau ir daugiau šlovinimo, daugiau giedojimo, vis garsiau įsisiūbuoja šventė, kurioje visi šie dalykai nušvinta vis stiprėjančioje šviesoje: kūrinija ir bažnyčia kartu švenčia Dievo ir avinėlio pergalę prieš blogio, prieš tamsos, prieš apgavystės ir prieš sunaikinimo jėgas. Dievo valdžia Naujajame Testamente labiau susijusi su politika, nei su filosofija. Ir galiausiai (21-22 skyriuose), vizijoje matome ne nuo pasaulio bėgančius ir dangaus link skrendančius žmones, bet naująją Jeruzalę nužengiančią iš dangaus į žemę (šį teiginį stipriai pabrėžia C. C. Rowland, *Christian Origins: From Messianic Movement to Christian Religion*. London: SPCK 1985, 293 p. ir toliau). Krikščioniškas šlovinimas, kaip jį apibūdinome

čia, reiškia pasakoti tai, ką Dievas darė, daro ir dar padarys. Lygiai kaip liudija didingos Senojo Testamento psalmės ir giesmės, jis gėrisi galingais Dievo darbais ir, jau pats šlovinimas, padeda įgyvendinti kitą Dievo plano dalį.

2. Laiškas romiečiams

Kitos mano pasirinktos „eilutės“ yra visas laiškas romiečiams (platesnį čia pateiktų argumentų aprašymą galite perskaityti mano komentare *New Interpreter's Bible*, 10 tomas). Be abejonės, čia turime tenkintis vos paviršutiniška apžvalga, tačiau ir tai galbūt paskatins jus sugrįžti ir naujai perskaityti šią nuostabią ir neišsemiamą knygą. Jau pačioje jos pradžioje (1,5) Paulius pareiškia, kad Jėzaus Kristaus evangelijos tikslas yra skleisti tikėjimo klusnumą visose pagonių tautose; ir šis „tikėjimo klusnumas“, jei pažiūrėtume į jį iš arčiau, yra žydiško atsako Dievui santrauka: „Klausykis, Izraeli! JAHVĖ yra mūsų Dievas, vien tik JAHVĖ“ (šia fraze prasidedanti Šema malda, žr. Įst 6,4-9; 11,13-21; Sk 15,37-41). Pauliui tai, iš esmės – Įstatymo išsipildymas, kad visų tautų žmonės ateitų šlovinti ir mylėti vienintelį Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dievą. Tam tikra prasme, tai – viso laiško romiečiams esmė, jei pažvelgsime į teologinio išdėstymo išvadą. Skaitydami 15,7-13 matome, kad pagonys prisijungia prie Izraelio ir šlovina vienintelį Dievą, nes Jesės atžala buvo prikeltas iš numirusių. Čia Paulius visiškai sutinka su Apreiškimo 4 ir 5.

Tačiau kaip nuo pirmojo skyriaus jis prieina šių išvadų penkioliktame? Kaip tai visuomet atsiskleidžia žydiškoje tradicijoje, tikrasis šlovinimas ir iš tiesų žmogiškas gyvenimas, kurį jis palaiko, priešpastatomas stabmeldystei ir žmogiškai pagonybei. Tačiau pagrindinė žmonijos problema, pasak Romiečiams 1-3, nėra nuodėmė, o stabmeldystė – nesugebėjimas šlovinti, kas veda prie (nors tai – daug gilesnė problema) negebėjimo žmoniškai gyventi. Todėl nėra ko stebėtis, kuomet Paulius, aiškindamas, ką Dievas atliko, kad ištaisytytų šią situaciją, pabrėžia, lygiai kaip ir Apreiškimas, Mesijo, Jėzaus ištikimybę per pasiaukojančią mirtį (3,21-26). Tada, apžvelgdamas tinkamą atsaką, jis paaiškina, kad Abraomo tikėjimas ir buvo tikras šlovinimas, kuris skelbė kūrėjo Dievo galybę – mirusiems suteikdamas gyvybę ir iš nebūties kurdamas būti (4,18-25). Nenuostabu, kad (vėlgi, kaip ir Apreiškime) tie, kurie šlovina Dievą, taip neša derlių, vykdo Dievo planą. Jiems priešpastatoma stabmeldystė, sąlygojanti žmonijos nevaisingumą ir, galiausiai, mirtį.

Po to, Romiečiams 5-8 (dažnai tai praleidžiama, nors yra galinga ir esminė tema) Paulius pasakoja Išėjimo istoriją, tačiau dabar Išėjimas yra Kristus (apie tai esu parašęs straipsnį „New Exodus, New Inheritance: the Narrative Substructure of Romans 3-8“ in *Romans and the People of God: Essays in Honor of Gordon D. Fee on the Occasion of his 65th Birthday*, ed. S. K. Soderlund and N. T. Wright. Grand Rapids: Eerdmans 1999, 26-35 p.). Dievo tauta brenda per krikšto vandenį (6 skyrius), per vandenį, kurie vergus paverčia laisvais, jie ateina prie Sinajaus kalno (7 skyrius), tačiau supranta, kad Įstatymas negali duoti pažadėtosios gyvybės.

Tačiau tuomet, kaip ir Apreiškimo 5, jie atranda, kad Mesijas atliko tai, ko nesugebėjo Įstatymas, ir čia, Romiečiams 8, jie keliauja link paveldo, tačiau jau nebe geografinės teritorijos ir tikrai ne link ateinančio gyvenimo bekūniame „danguje“, o visiškai atnaujintoje kūrinijoje, kur Paulius, kaip ir Apreiškime, skelbia, kad jie „viešpataus“ (5,17). Per atnaujinimą ir prikėlimą iš numirusių, Dievas išlaisvins pačią kūriniją nuo pragaišties vergovės (8,18-25). Ir tuomet, kai jie šlovina Dievą, vadindami jį Aba, Tėve, besimelsdami jie viduje išgirsta Dvasios balsą, pakimba tarp kūrinijos ir naujosios kūrinijos, tarp mirties šiandien ir pažado gyventi (8,26-27). Tuomet jie supranta, kad taip jie tampa panašūs į Dievo Sūnaus, šeimos pirmagimio, pavidalą (8,29). Čia atsiveria tai, apie ką Apreiškime, kai šioje knygoje rašoma apie Pradžios 1, buvo galima tik numanyti. Žmonijos tikslas – būti Dieviškojo paveiklo nešėjais, atspindėti jį likusiam pasauliui, ir tai, kaip Paulius rašo laiške kolosiečiams 3,10, pasiekama per Kristų. Iš tiesų, tai – šlovinimo širdis – kad į kūrėją ir atpirkėją žvelgtume pilni meilės bei dėkingumo ir būtume atstatyti kaip visaverčiai žmonės ir per tai taptume Dievo įgaliotinais kūrinijos išgydymui.

Taip Paulius pats giliai atsidūsta maldoje, kuomet kovoja su Izraelio pagal kūną padėtimi ir su keistais uždaviniais, kurie dabar išsipildo Mesijuje. Per juos pagonys tampa Dievo tautos dalimi, sukelia žydų pavydą ir taip išgelbsti „visą Izraelį“. Iš tiesų, Pauliaus ašaros ir jo troškimo išsipildymas Mesijuje mums primena Apreiškimo Jonui 5. Ir vėlgi, 11 skyriaus pabaigoje viskas užsibaigia iškilmingu, bet ekstatišku šlovinimu Dievui – išmintingam ir galingam kūrėjui bei atpirkėjui (tad jei manote, kad iškilmės ir ekstazė yra vienas kito priešpriešos, dar kartą skaitykite Pauliaus žodžius ir iš naujo įvertinkite savo nuomonę).

Tai mus atveda prie dar vieno iš esminių Naujojo Testamentų teiginių apie šlovinimą: Romiečiams 12,1-2. „Dėl Dievo gailėstingumo,“ – rašo jis, – „raginu jus, broliai, aukoti savo kūnus kaip gyvą, šventą, Dievui patinkančią auką, kaip dvasinį garbinimą“. Tai – tikras šlovinimas; šlovinimas, kurio metu tikrasis žmogiškumas tampa toks, koks ir turėtų būti. *Nemėg džioti šio pasaulio, bet pasikeiskite, atnaujindami savo mąstymą, kad galėtumėte suvokti Dievo valią – kas gera, tinkama ir tobula.*

Kūnas ir protas turi veikti kartu – vėlgi, jokio dualizmo kvapo čia neužuosi. Ir, ant gailėstingumo bei meilės pamatų, aukodami savo kūnus kaip tikrą šlovinimą, turime ieškoti atsakymo į klausimą: kas patinka Dievui? Reformacijos vaikaičiai (kaip ir šio straipsnio autorius) esame taip išmuštruoti išteisinimu per tikėjimą, kas iš tiesų yra pamatinis laiško mokymas, kad per greitai pamirštame, kad kuomet Paulius ateina šlovinti ir paklusti, jis be galo džiaugiasi (tiek čia, tiek kitur) skelbdamas, kad ką bedarytume Kristuje, pasikliaudami Dievo malone, viskas patinka Dievui. Tai iš tiesų neprieštarauja išteisinimui per tikėjimą. Čia pat, laiške romiečiams, tai ir veda link išteisinimo per tikėjimą. Pelagianizmo ir arminianizmo įvairiose jų formose baimė kartu su galbūt įvairiausiomis psichologinio spaudimo apraiškomis mus privertė apleisti Pauliaus taip stipriai pabrėžiamą mokymo elementą. Tai – pamatinis aspektas jo etikos ir šlovinimo formavimui. Pasak Pauliaus, atsakyti to, kas „tinkama Dievui“, nereiškia nusiisukti nuo nusižeminimo ar nuolankumo. Jam tai reiškia nepaklusnumą. Taip pat tai, turbūt, reiškia, kad mes arba bandome pasitenkinti patys, arba patenkinti kitus – galbūt netgi Imperiją!

Romiečiams 12-15, Paulius bando iš įvairių perspektyvų panagrinėti klausimą: ką atnaujintai, perkeistai Dievo tautai reiškia gyventi pagoniškame pasaulyje. Negalima, kad Romiečiams 13 neleistų pamatyti galingą griaujamąją šio teiginio prigimtį – lygiai kaip ir kiti panašūs teiginiai ankstesnėje šio laiško dalyje. Vieninga bendruomenė, suformuota nepaisant kultūrinių ir rasinių sienų, prisiekusi ištikimybę vieninteliam Viešpačiui ir laukianti ateisiančio teisingo jo teismo. Tai – planas, kuris turėtų Cezarį priversti drebėti. Ir galiausiai, kaip tai matome 15,7-13, Mesijas pakyla valdyti tautų, ir į jį jos sudeda savo viltis. Todėl perkeistoji bendruomenė, nepaisydama sienų, šlovina vienintelį Dievą, kuris apsireiškia Mesijuje. Baigiamasis šlovinimo himnas (doksologija) 16 skyriuje ir vėl mums primena šias nagrinėtas temas ir jomis džiaugiasi atiduodamas garbę Dievui ir Mesijui. Atpažinti, kad laiškas romiečiams pirmiausiai yra laiškas apie šlovinimą, reiškia iš naujo jį skaityti apreiškimo šviesoje.

3. Naujoji Pascha

Čia atsiduriame prie dar vieno biblinio pamato, per visą Naująjį Testamentą besidriekiančios temos – naujosios Paschos, naujojo Išėjimo. Apreiškimo 15 jie gieda Mozės ir Avinėlio giesmę. Evangelijoje pagal Luką, Mozė ir Elisas ant kalno kalbasi su Jėzumi apie jo Išėjimą, kurį jis atliks Jeruzalėje (Lk 9,31). Išėjimo motyvas įmantriai įjautas kiekvienoje iš keturių evangelijų. Pradėsiu nuo bene nuostabiausių eilučių, o toliau pabandyčiau apžvelgti platesnę mums atsiveriančios temos perspektyvą.

Efeziečiams 1,3-14 šaknys glūdi žydiškoje šlovinimo tradicijoje („Garbė Dievui, kuris...“) ir, kalbėdamas Išėjimo bei Pakartoto Įstatymo knygų žodžiais, pasakoja, ką Dievas veikė kurdamas, ką darė Kristuje bei ką jis nuveikė per Dvasią. Nepaisydamas jų nuodėmių, Dievas išsirenka tautą, ją „atperka“ (savaiame suprantama, Išėjimo knygoje nukaltas terminas) vien dėl savo begalinės malonės. Štai jis juos veda link paveldo, kurį yra paruošęs. Taip pat, tai – Trejybės istorija, nes visi yra Kristuje, viskas pasiekama per Dievo Dvasią. Jei toks buvo ankstyvasis krikščionių šlovinimas, jis jau buvo be galo turtingas, paremtas gaivinančia ir gilia teologija, tvirtai įsišaknijusia žydiškoje dirvoje.

Tačiau šios eilutės nėra vien šlovingas kuriančios ir atperkančios Dievo malonės apmąstymas. Po jų seka malda – prašymas, kad pažintume Dievą ir jo galybę (1,15-23). Ji tęsiasi antrajame skyriuje, kur paaiškinama, kad Dievas iš beviltiškos vergijos nuodėmei atpirkdamas tiek žydus, tiek pagonis dabar juos veda link vieningos žmonijos Kristuje sukūrimo, naujosios Šventyklos, kur vėl liesis naujos šlovinimo upės. Po to, trečiajame skyriuje, dar kartą pastebime, kad ši vieninga šlovinanti bendrija yra signalas pasaulio kunigaikštystėms ir valdžioms, kad jų laikas baigėsi, kad Dievas yra Dievas, o jie ne (3,10).

Pažvelgę plačiau nei laiškas efeziečiams, pamatytume ypatingą Paschos vaizdinio ankstyvojoje krikščionybėje svarbą, ir kaip ji iš esmės ir ilgam formavo krikščioniškąjį šlovinimą. Atrodo, kad ir pats Jėzus Paschą pasirinko kaip momentą, per kurį įvykdo savąjį „išėjimą“, savo paties naujosios sandoros ištikimybės aktą, per kurį jis parodė savo meilę mums iki galo (Jn 13,1). Visos keturios evangelijos pasakoja Paschos istoriją taip, kad į ją nukreiptų mūsų dėmesį bei pakeltų grožėtis ir šlovinti. Jau pačias evangelijas ir iš jų audžiamą audeklą evangelistai formavo taip, kad per įvairiausių jų ornamentus, visi jie skelbia, kad ši Pascha buvo savaitgalis, pakeitęs visą pasaulį, esminis istorijos taškas.

Tuomet neturėtume stebėtis, kad Paschos įvaizdžiais nuo pat pradžių nusėtas visas krikščioniškas šlovinimas. Ir pati Viešpaties malda jų pilna – pradedant nuo to, kad Dievą vadiname Tėvu, prašome jo duonos ir meldžiame, kad nebūtume nuvesti į didžiausius išbandymus (apie tai rašiau straipsnyje N. T. Wright, “The Lord’s Prayer as a Paradigm of Christian Prayer” in *Into God’s Presence: Prayer in the New Testament*, ed. R. L. Longenecker. Grand Rapids: Eerdmans 2002, 132-54 psl.). Tačiau ypatingai krikštas ir eucharistija jau nuo pat pradžių žymi Paschos įvykius, Išėjimo įvykius. Jono krikštas, krikščioniško krikšto esmė, nėra vien ritualinis apsiplovimas nuo nuodėmių. Jis – eschatologinis ženklas. Tai – ženklas, pažymintis, kad dabar iš tiesų peržengiame Raudonąją jūrą ir Jordano upę. Kaip pastebėjome Romiečiams 6 bei galėtume pastebėti Kolosiečiams 2 ir kitur, krikščioniškas krikštas nebuvo ritualas, skirtas pelnyti Dievo malonę. Greičiau, jis reiškė, kad žmogus prisijungia prie perkeistos Dievo tautos bendruomenės. Jis reiškė nuodėmių atleidimą, ilgai Izaijo, Jeremijo ir Ezechielio lauktą palaiminimą.

Taip pat, žinoma, ir Paskutinė Vakarienė, tapusi pamatu eucharistijai. „Ši taurė yra Naujoji Sandora mano kraujyje“, – sakė Jėzus, – „kuris už jus ir už daugelį išliejamas *nuodėmėms atleisti*“.

Eucharistija, be kita ko, yra perkeista Pascha, įsišaknijusi į teologiją, kurią randame Apreiškime ir Romiečiams. Ji išreiškiama išskirtinai žydiškais terminais per paprastus, tačiau nesuvokiamai gilius veiksmus: paimti, palaiminti, laužti ir dalintis duona (šią seką derėtų nagrinėti jau išdėstytos atpirkimo teologijos šviesoje). Jie sutelkia vienatinį Dievą ir Mesiją Jėzų šlovinančios bendruomenės dėmesį ir kartu su visa bendruomene pareiškia griežtą poziciją prieš pasaulio, mirties ir paties pragaro kunigaikštystes. Prisiminkite kelią į Emausą, epizodą iš Luko 24, ir kaip perlaužta duona atskleidžia prisikėlusį Viešpatį, ko pasėkoje liejasi džiaugsmas ir liudijimas. Taip pat prisiminkite ir 1 Korintiečiams 11,26, kur Paulius kalba, kad kuomet tik valgysite šią duoną ir gersite iš šios taurės, jūs skelbiate Viešpaties mirti kol jis ateis. Jis nesako, kad šis valgis duoda jums progą pamokslauti. Jis sako, kad pats

veiksmas
jau yra
skelbimas

. Lygiai kaip kai kurie žodžiai jau yra veiksmai, taip ir kai kurie veiksmai (rankos paspaudimas, bučinyš, perkirptas kaspinas) yra žodžiai. Šis veiksmas pasauliui, kunigaikštystėms ir valdžioms, pačiai šlovinančiai bendrijai pareiškia, kad Dievas kūrėjas yra Dievas, kad Jėzus yra

Viešpats ir kad per savo mirtį bei prisikėlimą jis laimėjo Paschos pergalę, kuri bus išpildyta ir išbaigta naujojoje kūrinijoje.

Prie to dar sugrįšiu paskirdamas tam atskirą dalį. Viliuosi, kad šioje pirmoje ir ilgiausioje rašinio dalyje pasakiau pakankamai, kad galėčiau jus paskatinti iš naujo paskaityti Naujajį Testamentą. Kai skaitysite, prisiminkite tris dalykus:

a) kad pačių ankstyviausių krikščionių šlovinimas gimė iš jų įsitikinimo, kad per savo mirtį ir prisikėlimą Jėzus Mesijas įvykdė atpirkimą, kurio pavyzdžiu buvo Pascha, ir kurio tikslas yra naujoji kūrinija;

b) kad šlovindami Jėzų jie prilygino Dievui kūrėjui, nors išlaikė žydiškąjį monoteizmą jį iškeldami prieš pagoniškąjį politeizmą, imperinę ideologiją ir dualizmą;

c) kad jie tikėjo, jog per vienintelio tikro Dievo šlovinimą, būdavo atnaujinamas ir jų pačių žmogiškumas, nešantis Dievo paveikslą.

Visa tai – pamatas kitiems teiginiams, kuriuos norėčiau jums čia išdėstyti.

III. Trys jėgų ir stabilumo suteikiantys principai

Antroje šio rašinio dalyje įvardinsiu tris energijos ir stabilumo principus, kylančius iš šio konteksto: trinitariniai krikščioniškojo šlovinimo objektas ir forma; kad per šlovinimą atsiliepiame, ir šis atsiliepimas Dievui patinka; ir kad šlovinimas apjungia ir išlaiko dažnai dirbtinai išbarstytas žmogaus gyvenimo sferas.

1. Trinitariniai objektas ir forma

Pirmiausia, kaip jau pastebėjome, krikščioniškas šlovinimas yra nukreiptas į patį Dievą, kūrėją; tačiau jau ankstyvoje krikščionybėje šis šlovinimas skiriamas ir Avinėliui, Mesijui, Viešpačiui,

prisikėlusiam Jėzui. Įdomu, kad Apreiškime Dvasia, nors apie ją kalbama daug, paprastai vertinama ne kaip skirtingas nuo šlovinančių krikščionių asmuo, bet kaip ta, kuri įgalina juos šlovinti. Lygiai taip pat ir Pauliaus laiškuose – Dvasia, nors ir būdama nepriklausoma teikianti gyvybę valdovė, lygiai taip pat ji dažnai apibūdinama kaip ta, kuri veikia krikščionyse, kviečia šlovinti Tėvą per Sūnų (pvz.: Rom 8,26-27; Gal 4,6-7). Vėlgi, Evangelijoje pagal Joną, Dvasia yra ta, kurios dėka, per Jėzaus mirtį ir prisikėlimą, iš tikinčiųjų širdžių teka gyvybės vanduo, kuris jiems padeda tapti Dievo įrankiais, pasauliui nešančiais Dievo meilę (Jn 7,37-39).

Tai – išskirtinai krikščioniška šlovinimo ir maldos teologija. Krikščioniškas šlovinimas yra tvirtai įsišaknijęs žydiškoje tradicijoje, bet tuo pačiu tvirtina esąs jos naujosios sandoros versija. Jis stoja prieš pagonybę, kuri bando iškvieti ar savo pusėn patraukti įvairias dievybes, valdančias vieną ar kitą gyvenimo sritį – kamgi kreiptis į žemesnius funkcionierius, jei turime tiesioginį priėjimą pas patį karalių?! Taip pat, be jokios abejonės, jis stoja prieš bet kokius bandymus (panteizmas ar gamtos garbinimas) šlovinti kūriniją ar jos dalį lyg jos būtų Dievas. Lygiai taip pat jis atmeta ir visą ezoterinį dvasingumą, per kurį bandoma išsilaisvinti iš kūrinijos ir rasti pasitenkinimą kitoje sferoje. Čia, tiesą pasakius, kai kurios į krikščionišką vardą pretenduojančios dvasingumo srovės, stoja prieš teismą. Bet norėčiau ypač pabrėžti vieną dalyką: kad bent jau iš dalies kaip kiekvienas pažinimas vertinamas pagal sąsają su jo objektu, taip ir šlovinimas, kaip pažinimo variantas (ar mes pažįstame, ar mus pažįsta) taip pat apibrėžiamas pagal savo objektą – Dievą, kurį šloviname. Tėvas, Sūnus ir Dvasia savo trejybėje yra mūsų šlovinimo priemonė ir tvarka. Tai – vienas iš labiausiai stulbinančių dalykų, teologijos srityje tikintiesiems leidęs žengti septynmylius žingsnius pirmyn pirmojo amžiaus viduryje.

Vienas iš rezultatų – tai suvokimas, kad krikščioniškas šlovinimas vyksta (kaip ir Apreiškime) tiek danguje, tiek žemėje. Šloviname Dvasioje ir kai tai darome, stojame šalia angelų ir arkangelų su visa dangaus draugija. Čia esu skolingas Žano Kalvino eucharistinei teologijai, kuri, lygiai kaip ir Rytų Stačiatikių Bažnyčia, tvirtina, kad tikrieji veiksmai vyksta danguje, o mes, vietoje to, kad bandytume juos kažkokiu magišku būdu nuleisti ant žemės, esame pagaunami į dangų (Calvin, Institutes 4.17; see R. S. Wallace, Calvin's Doctrine of the Word and Sacrament, Edinburgh: Oliver and Boyd 1953, 16 ir 17 skyriai). *Sursum Corda*, „aukštyn širdis“, ir yra ženklas to, kas vyksta. Dangus nėra toli. Jis yra ten, kur yra Jėzus ir Dvasia. Jie apreiškia mums Tėvą ir kviečia mus šlovinti, mylėti ir paklusti.

Ypatingai, trinitarinis krikščioniškojo šlovinimo objektas ir forma, jei sektume jo logika, tikras Jėzaus žmogiškumas yra mūsų pačių tikrojo žmogiškumo siekio šaltinis, modelis ir tikslas. Kaip Abraomas Romiečiams 4, mes tai galime atrasti kuomet šloviname visagalį kūrėją ir gyvenimą teikiančią atpirkėją. Taip mes patys tampame tikresniais žmonėmis ir nešame vaisių tarnaudami Dievui. Galima ir perfrazuoti: turėtume atsinaujinti į Dievo paveikslą jį pažindami ir žinodami apie jį; jį mylėdami ir tarnaudami jam savo meile; bet labiausiai atspindėdami jo šlovę ne vien tik jam

pačiam, bet ir (kas lygiai tiek pat svarbu) pasauliui. Krikščioniškas šlovinimas skirtas tam, kad pirmiausia per jį būtų vykdomas Pradžios 1 projektas. Vienas iš pirmųjų dvasinių dėsnių teigia, kad tampame tuo, ką šloviname, ir atspindime tą, ką šloviname ne vien įvairiose savo gyvenimo srityse, bet ir aplinkiniams bei pasauliui, kuriame gyvename. Todėl vienas iš krikščioniško šlovinimo tikslų yra ne tik tapti kaip Dievas, kurį matome Jėzuje Kristuje, bet atspindėti šį Dievą į savo bei aplinkinių žmonių gyvenimą, kur tik bebūtume. Ir tai, žinoma, reiškia – kaip kad tvirtina daugelis – kad šlovindami iš tiesų gyvename ir veikiamo „Kristuje“, įgyvendiname tai, ką matome esant tiesą, per krikštą ir tikėjimą, per kuriuos tampame gyvi Jėzaus Kristaus nariais. Jis per savo tobulą žmogiškumą Tėvui atiduoda meilę, paklusnumą ir ištikimybę. Tai – iš tiesų ir yra žmogaus paskirtis (apie tai galima pasiskaityti kad ir James B. Torrance, *Worship, Community, and the Triune God of Grace*, Carlisle: Paternoster, 1996).

2. Atsiliepti, kaip patinka Dievui

Tai mus veda prie centrinio ir esminio dalyko, kurio dažnai nesuprantame, todėl jį svarbu paaiškinti. Tiek krikščioniškas šlovinimas, tiek malda visuomet yra tik atsakas į begalinį Dievo gailestingumą ir jo malonę, bet šis atsakas patinka Dievui. Tai pabrėžia, ką visai neseniai paminėjau apie Laišką romiečiams. Vien todėl, kad tikime į išteisinimą per tikėjimą, visiškai nereiškia, kad negalime padaryti nieko, kas patiktų Dievui. Priešingai, Paulius vėl ir vėl kartoja Romiečiams ir kitur, kad paklusnumas, meilė, šventumas ir visų svarbiausia šlovinimas patinka Dievui – lygiai, kaip Senojo Testamento autoriai rašė apie Dievą, kuriam patiko (arba kai kuriais atvejais nepatiko) aukojamos aukos ir atnašos. Galiausiai, Paulius pareiškia: galime aukoti Dievui patinkančią auką – tikrą šlovinimą, kurio metu kūnas ir protas paklusta ir myli (pvz.: Rom 12,1-2; 1 Tes 4,1).

Tai atvirai meta iššūkį mąstymui apie šlovinimą, kuris nuolat pasireiškia protestantų pokalbiuose. Jis kyla iš protestantizmo tendencijos kratyti bet kokio bandymo religiniais veiksmais palikti Dievą skoloj. Kartais tai pasireiškia aiškinant skirtumus tarp senosios ir naujosios sandoros – lyg prieš Kristų buvęs Izraelis turėjo užsitarnauti Dievo palankumą laikydamasis Įstatymo ir aukodamas aukas, o štai per Jėzų ir Dvasią sukuriama visiškai nauja sistema. Taip neteisingai pristatomas Senasis Testamentas, ir žalojamas Naujojo Testamento supratimas. Pavyzdžiui, Pauliaus argumentas prieš Įstatymą nekalba apie pavojų kažką „daryti“, kad užsitarnautum Dievo palankumą – ypač nekalbama apie tai, kad negalima daryti to, ką Dievas liepė daryti kaip vien per malonę atpirktos tautos džiaugsmo pilną atsaką. Veikiausiai turime atsiversti Pakartoto Įstatymo knygą, kur šlovinimas ir paklusnumas kyla iš dėkojimo už nepelnytą Dievo meilę. Tai – akcentas, kurį be jokios abejonės dar aiškiau matome Naujajame Testamente.

Žinoma, kad kai žmonės nesupranta evangelijos, visuomet galima įsivaizduoti, kad eidami į bažnyčią, giedodami giesmes, meldamiesi ar aukodami aukas jie užsitarnaus Dievo malonę. Tai – rizika, kurios Pauliaus minėtus dalykus, kurie „patinka Dievui“, negali išvegti. Tačiau jau nuo pat pradžių krikščioniškas šlovinimas bandė to išvengti ir per struktūrą, ir per turinį. Tai būtų lėkšta interpretacija. Čia noriu pakalbėti apie Biblijos svarbą krikščioniškame šlovinime.

Bibliją garsiai skaitome ne vien tam, kad perduotume informaciją, išmokytume doktrinų, etikos ar istorijos, nors tai, be jokios abejonės, taip pat vyksta. Ją garsiai skaitome kaip ženklą, kad viskas, ką darome, darome atsiliepdami į gyvą ir veikiantį Dievo žodį – žodį, kuris, kaip rašo Izaijas, įvykdo Dievo tikslą pasaulyje, pasilikdamas net tuomet, kai kūnas suvysta kaip žolė. Šis krikščioniško šlovinimo prioritetas reiškia, kad tiek struktūroje, tiek turinyje Dievo iniciatyva yra pirminė, o tai, ką darome mes, darome tik atsiliepdami į ją. Todėl daugeliu atvejų liturgiją – ir, be jokios abejonės, mano tradicijoje – tai, kaip pasiruošiame klausytis Dievo žodžio ir kaip į jį atsiliepiame kai jį perskaitėme, sudaro beveik išskirtinai pačios Biblijos eilutės. Paprastai, rytinę ir vakarinę maldą anglikonai pradeda skaitydami Ps 51,17, kurios kontekstas yra atgaila ir atleidimas veltui: *Viešpatie, praverk mano lūpas, ir mano burna skelbs tavo šlovę*. Dievas gėrisi savo žmonių šlovinimu, tačiau net ir tas šlovinimas gali kilti tik iš paties Dievo veikimo.

Kai tai tampa aišku, nebeturėtų kilti problemų suprasti, kad pats krikščioniškas šlovinimas yra nusižeminimo, atsiliepimo ir paklusnumo aktas. Gyvename kultūroje, kuri be perstojo mus moko veikti patiems, nežiūrėti praeities ir tapatybę atrasti savo pačių viduje. Krikščioniškos evangelijos šviesa parodo, kad daugelis šių elementų yra gnosticizmo forma – propaguojamas išdidumas ir skatinama atmesti malonę vietoj to, kad ją priimtume. Todėl pasitelkti liturgiją, kurios patys nekūrėme, kurios struktūra sudaryta taip, kad remtųsi Dievo iniciatyva, kur dalinamės ankstesnių kartų ir kultūrų išmintimi bei malda, jau yra nusižeminimo ženklas. Tai – ženklas, kad suvokiame, jog atsiliepiame į Dievo malonę, o ne patys imamės iniciatyvos. Todėl krikščioniška liturgija per struktūrą ir turinį skelbia, kad esame kūrėjo kūriniai, prieš šventą Dievą stovintys nusidėjėliai, atpirkėjo atpirkta tauta. Tampa ironiška, kad kai kurie protestantai, nesinaudodami oficialia liturgija ir remdamiesi tuo, ką kažkas kažkokiu metu nusprendžia daryti, neatpažįsta, kad ši forma (nors, žinoma, nebūtinai turinys) – tai džiaugsmo pilna pelagianizmo apraiška.

Ypatingai, reikėtų vengti išvados, kurią karts nuo karto matome, kad fiziškai kažką daryti šlovinimo metu reiškia judėti teisumo per darbus kryptimi. Iš tiesų „nedaryti“ šlovinimo metu neįmanoma. Netgi jei stovėsime ir tylėsime, vis tiek tai bus mūsų sprendimas „kažką daryti“. Net ir labiausiai protestantiškos bažnyčios tam, ką „daro“ suteikia formą ir eiliškumą. Patys sakramentiniai veiksmai išteisinimo per tikėjimą doktrinai visiškai nekelia pavojaus.

3. Vientisas žmogiškumas

Trečiasis principas kyla iš teiginio, kad krikščioniškas šlovinimas apjungia ir palaiko dažnai dirbtinai išbarstytas žmogaus gyvenimo sferas. O štai – dar vienas trigubas teiginys: krikščioniškas šlovinimas apjungia žmogų, visą bendruomenę ir visą kūrinių.

Pirmiausia – vientisas žmogus. Mylėti Dievą, kaip tvirtina *Šemā*, visa širdimi, visu protu, visa siela ir visomis jėgomis reiškia mylėti Dievą visa (vientisa) savo esybe. Be abejonės, kiekvienas jaučiam pagundymą daugiau pasistūmėti vienoje iš šių sričių, bet bręsti reiškia išmokti išlaikyti balansą visose. Vėlgi, šioje vietoje kai kurios iš protestantiškų atšakų nukrypo į vieną pusę, o kai kurios katalikiškos – į kitą. Gnosticizmo pavojus tvyro šalia daugelio protestantų. Tai – dualizmo pavojus, kuomet kūrinių, o tame tarpe ir žmogaus kūnas, yra laikomi pavojingais ar antrarūšiais, todėl šlovinant reikia išsižadėti kūno, sąryšio su sukurtu pasauliu, erdve, laiku ir materija vietoje to, kad juos priimtume ir atstatytume (apie tai galima pasiskaityti P. J. Lee, *Against the Protestant Gnostics*, Oxford: OUP 1987). Jei ties šiuo punktu sektume biblinę tvarką, atsirastume tarp įvairių priešingybių porų. Rasime ir šlykščiuosius brolius dvynius, formalizmą ir neformalizmą, prie kurių dar grįšiu. Taip pat pamatysime ir dvi blogybes: kontrolę ir chaosą, kuomet kai kurios bažnyčios viską prikla vinimis taip, kad užrakina Dvasią, o kitos (lygiai kaip Korinte 1 Kor 14) yra tokios spontaniškos ir taip nesitvardo, kad diskredituoja evangeliją tiek savo struktūra, tiek turiniu. Arba vėlgi – dvi ritualizmo ir anti-ritualizmo blogybės. Pirmoji atsako liturgiją iškreipianti į magiškus ritualus, skirtus manipuliuoti Dievu, o antroji geros liturgijos kūdikį išmeta kartu su purvinu pagoniškujų prietarų vandeniu. Iš esmės, būti žmogumi – tiek dabar, tiek amžinybėje (t. y. po prisikėlimo) – reiškia *turėti kūną*

. Gera liturgija džiaugiasi kūnu ir rimtai jį priima. Vien todėl, kad liturgija gali išsigimti, nereikia, kad jos nereikia – lyg mes uždraustume vedybas, nes seksas gali iškrypti.

Taip pat, šlovinimas apjungia visą bendruomenę. Tai – Pauliaus žinia Romiečiams 15, kuomet žydas ir graikas kartu šlovina vieną Dievą ir taip išpildo pagrindinę žydišką maldą: JAHVĖ, yra mūsų Dievas, vien tik JAHVĖ (t. p. ir 3,27-31). Galatams 3, Pauliaus kalba primena įprastą maldą, kalbėtą sinagogose, kur bendruomenė dėkoja Dievui, kad juos jis sukūrė žydais, laisvais ir vyrais (!!! *Vert.*). Bet Paulius rašo, kad dabar nebėra nei žydo, nei graiko; nei vergo, nei laisvo; nei „vyro, nei moters“ (*b. Ber. 7.18*, ir t.t.). Kai šlovina krikščionys, jei tai iš tiesų – krikščioniškas šlovinimas, visi, kurie šaukiasi Kristaus vardo, turi būti kartu, prie to paties stalo, kalbėti tuos pačius žodžius. Vėlgi, gera liturgija skirta tam, kad tai taptų realybe. Tokia liturgija pati turėtų turėti ekumeninį tikslą – sulipdyti sudaužyto Kristaus kūno šukes (apie tai rašiau: N. T. Wright, *For All God's Worth: True Worship and the Calling of the Church*, London: SPCK 1997, 12 sk.).

Galiausiai, šlovinimas, kaip tai pastebėjome skaitydami ir Apreiškimą, ir Romiečiams 8, skirtas suvienyti kūrinių. Tikras šlovinimas pasaulio ne neigia, o jį keičia. Skelbiame Jėzaus Kristaus mirtį ir prisikėlimą. Skelbiame, kad jis – pasaulio Viešpats. Kai tai darome, pasaulis keičiasi.

Galbūt ne iškart, bet tai – šlovinimo rezultatas. Ateis diena, kada Dievas sugrąžins mums prisikėlimo transformuotus kūnus, ir taip suteiks laisvę ir naują gyvenimą visai kūrinijai (Rom 8,18-25). Tuomet šlovinimas, per kurį atsiliepiame Dievui šiandien, taps kelio į keturių būtybių „Amen“ dalimi. Jei taip yra, tuomet turime ieškoti ženklų ir būdų, kuriais remdamiesi galėtume laukti ir judėti link išsipildysiančios ateities. Bene aiškiausiai tai galime daryti per sakramentus ir politinį gyvenimą, kai per juos priimame paliepiamą, kvietimą, paraginimą ir padrašinimą džiaugtis, kad Jėzus Kristus yra visos kūrinijos Viešpats ir laukti dienos, kada prieš jo vardą sukluks kiekvienas kelis (Rom 14,11; Fil 2,10).

IV. □ Trys dalykai, į kuriuos būtina atkreipti dėmesį

Taigi, Naujajame Testamente pastebiu tris principus: kad krikščioniškas šlovinimas savo objektu, forma, motyvacija ir turiniu yra trinitarinis; kad krikščioniškas šlovinimas yra atsakas, o ne iniciatyva, ir kad galime džiaugtis tuo, kad Dievui jis patinka; ir kad krikščioniškas šlovinimas apjungia mūsų žmogiškumą, suvienija bendruomenes bei visą kūriniją. Dabar noriu pabrėžti tris dalykus, į kuriuos būtina atkreipti dėmesį, jei norime paklusti Dievui, o ne vaikytis madų ar naujausių mokymų.

1. Spaudimo atsikratyti oficialumo kaukė

Pirmas dalykas, kurį noriu pareikšti: į dienos šviesą turime išvesti spaudimą nusikratyti oficialumo. Iš esmės, tai neturi nieko bendro su krikščionių evangelija ir iš esmės susijęs su laiko dvasia (terminas „laiko dvasia“, vok. zeitgeist, naudojamas kiekvienam laikotarpiui būdingas moralines ir intelektualines kryptis. *Vert.*). Tuo, žinoma, nenoriu teigti, kad neformalus šlovinimas visuomet yra neteisingas, netinkamas ar neatiduoda Dievui garbės. Tačiau kuomet neformalumas tampa taisykle, jis tampa toks pat pavojingas, kaip ir netinkamas formalumas. Leiskite paaiškinti.

Reformatoriai, mano manymu, vertai išreiškė protestą prieš tai, į ką viduramžių bažnyčia pavertė liturgiją bei kitus dalykus – į kvazipagonišką magišku ritualų sistemą, sustiprinusią tų, kurie ja operavo, valdžią, bet mažai ar nieko nedavė, kad per ją šviestų tikra evangelija. Taigi, reformatoriai pasirėmė Pauliaus argumentais prieš tuos, kurie naujus krikščionis bandė atversti atgal į judaizmą. Tačiau tai – pavojingas žaidimas, nes Paulius rašė atsiliepdamas į kitą situaciją, nors tai – jau kita tema (apie tai galima pasiskaityti žimiame ir kontraversiškame veikale E. P. Sanders, *Paul and Palestinian Judaism: A Comparison of Patterns in Religion*, London: SCM 1977). Tačiau nuo reformacijos pergyvenome tris didelius kultūrinius judėjimus, kurie neturi daug bendro su Biblija ar evangelija, bet kiekvienas iš jų įtakoja, kaip šiandien girdime reformatorių žodžius, o per juos ir Paulių.

Pirmiausia, Švietimo epocha atskyrė idėjas nuo faktų, amžinausias proto tiesas nuo nuoseklių istorijos įvykių. Todėl šiandien religija dažnai atskyriama nuo realaus gyvenimo, kas sudaro aiškų įspūdį, kad ji yra idėjų rinkinys, tūnantis prote, o ne tai, ką darai savo kūnui ir pasinaudodamas juo. Liuterio tikėjimo ir darbų antitezė staiga tampa antizeze tarp tikėjimo ir išorinių veiksnių. Taip ji pasiduoda Švietimo spaudimui privatizuoti tikėjimą ir taip jį patraukia iš viešosios erdvės bei tiesiogiai meta iššūkį Naujajam Testamentui. Tai – galinga Švietimo epochos retorika, pasislėpusi po Reformacijos terminologija, įtakojanti šių dienų bažnyčią.

Antra, Romantinis judėjimas. Šiuo atveju, jausmas iškeliamas aukščiau už formą; širdis svarbiau už protą ar kūną. Prisiminkime Wordsworthą ar Coleridgeą. Žinoma, tai labai gerai įsilieja į Naujojo Testamento terminologiją (ką matome ir pačiame judaizme, ypač Ritiniuose ir kai kuriuose rabinų raštuose), kad širdis turi klausytis Dievo – vietoje to, kad žmogus bandytų sekti vien išorinę formą. Bent jau apie tai kalba Amonas ir Izaijas bei patvirtina Pakartotino Įstatymo knyga, Jeremijas ir kiti (pvz.: Įst 30,6-10; Jer 32,38-40; 1QS 5.4f.. Apie tai esu rašęs savo knygoje *Jesus and the Victory of God*. London: SPCK 1996, 282 ir toliau.). Tačiau tai, apie ką kalbėjo romantikai, šiek tiek skiriasi nuo to, apie ką rašoma Naujajame Testamente. Romantizmas ragina pažvelgti vidun, ištirti savo jausmus bei juos sureikšminti tiek, kad jie taptų gyvenimo esme, o ne iš visos širdies mylėti tikrąjį Dievą. Iš tiesų, ši meilė – Dievo dovana per Evangeliją, Žodį ir Dvasią. Romantizmo problema yra ta, kad jis niekuomet nebandė išgirsti Jeremijo įspėjimo, atsikartojančio Naujajame Testamente: kad širdis, labiau nei bet kas, yra apgaulinga ir nepataisomai iškreipta (Jer 17,9; t. p. Ef 4,22; Hbr 3,13).

Trečia, dvidešimtojo amžiaus egzistencialistai mus nubloškė atgal į gnosticizmą. Kiekvienas viduje turime tikrąjį aš – nors seniai užslėptą, dabar skirtą atsiskleisti ir subijoti. Ironiška, kad tai – pelagianizmo forma. Jei esi egzistencialistas ar gnostikas, tau reikia ne Evangelijos iššūkio bei atpirkimo iš dabartinės padėties, bet pagalbos atrasti, „kas iš tiesų esi“. Ištiesi dabartinės kultūros bokštai stovi ant šių prielaidų pamatų, o bažnyčios – tiek liberalios, tiek konservatyvios – prarijo juos kartu su kabliuku, valu ir svareliu.

Galbūt čia galėčiau paminėti filmą *Žiedų valdovas*. Vienas iš didžiausių jo triumfo bruožų yra tas, kad jis ragina sekti visiškai priešinga kryptimi. Jis mus ragina atrasti tikrąjį „aš“ ištikimai sekant savąjį pašaukimą, kuriame esame pašaukti. Jis meta mums iššūkį būti tuo ir daryti tai, ko kitu atveju nesiimtume.

Tačiau egzistencializmo spąstai mums grąšina tuo, kad, lygiai kaip ir Rudolf Bultmanno teologijoje, jis mums apsireiškia stovėdamas apsilkęs šešioliktojo amžiaus reformatoriaus drabužiais ir bando įteigti, kad bet koks išorinis spaudimas yra „Įstatymas“, kurį reikia sunaikinti, jei iš tiesų norime pasiekti autentiškos egzistencijos.

Švietimo epocha, romantinis judėjimas ir egzistencializmas pasinaudojo reformacijos terminologija, kad prastumtų savas, pakankamai skirtingas, idėjas. To rezultatas – daugelis bažnyčių, tame tarpe ir evangeliškos krikščionybės atstovių plačiaja šio termino prasme, tapo skolingos šių trijų (ypač paskutinių dviejų) lizdo gegučių klastingų užmačių aukomis, kurios mažai kuo siejasi su reformacija ir visiškai nesisieja su Naujuoju Testamentu. Noriu garsiai ir aiškiai pabrėžti, kad pačios nustatytos šlovinimo formos neturi nieko priešiška evangelijai – kad nusikračius liturgijų, liturginių drabužių, patarnautojų pareigybių ir panašių dalykų nebūtinai sugrįšime prie Naujojo Testamento šlovinimo; kad spontaniškumas ir pasiruošimo stoka (nors Dievas gali ir juos smarkiai naudoti), gali būti tinginystės ir melagingų filosofijų spąstų apraiškos. Ikonografija gali vesti prie stabmeldystės, bet ikonoklazmas, savo ruožtu, gali lygiai taip pat lengvai atskleisti dualizmą, nuostatą prieš kūrinių ir stoti prieš Dievą kūrėją bei pasaulio atpirkimą per Jėzų Kristų. Privalome suprasti, kad žvelgiame per kultūrinę ir sociologinę prizmę, kad neįsivaizduotume, jog skelbiame Evangeliją, kai iš tiesų bažnyčią pamažu paverčiame pasaulio apendiksu.

Čia svarbu paminėti ir dar vieną pavojų, apie kurį tik užsiminiau. Kovodamas su magija, kartu su ja protestantizmas dažnai bandė visiškai atsikratyti ir slėpinio (*angl.* mystery – slėpinys, paslaptis, misterija, sakramentas, transcendencija ir pan.). Įvairiausios liturgijos formos, kaip niekas kitas, dažnai gali pasitarnaujant atskleidžiant Dievo slėpiningumą ir evangeliją, ir taip atskleisti bei sužadinti galingas emocijas saugiuose Dievo duoto konteksto rėmuose. Kartais tie, kurie nori pakirsti liturgiją suskaldydami jos eigą, pridėdami ar atimdami kai kurias jos dalis, taip elgiasi norėdami slėpinį laikyti per rankos atstumą ir tikslingai vengdami emocijų protrūkio.

Kartais, kuomet žmonės protestuoja prieš „vien ritualus“, už kurių nėra širdies (beje, iš kur jie tai žino?), iš tiesų kritikuoja visiškai priešingą dalyką – Dievo duotą šlovinimo ritualą, per kurį širdis – būtent – dalyvauja, atskleidžiamos jos žaizdos gydančiai Dievo meilei. Kai kuriuose šiandieninio protestantizmo sluoksniuose bandoma nusikratyti sakramentų ir dvasinių dovanų veikimo ne todėl, kad būtų nuoširdžiai sekama Reformacijos ar, tuo labiau, Pauliaus įžvalgomis, bet greičiau iš paskatų pažaboti emocijas bei (dar daugiau) kontroliuoti visą bendruomenę – apsaugoti žmones nuo evangelijos vietoje to, kad su ja supažindintų ir leistų jai veikti. Todėl reikėtų priešintis kultūros diktuojamam neoficialumo (neformalizmo) spaudimui. Laisva forma turi savo vietą, bet ji negali būti tikslu ir vaistu nuo visų ligų, bei savaime nėra tiesiogiai susijusi su evangelija.

2. Planuoti šlovinimo seką

Tai mus veda prie pozityvaus teiginio, kad privalome atidžiau tinkamai planuoti šlovinimą. Naujos liturgijos formos, kylančios iš senųjų – visuomet sveikintinas dalykas, tačiau, iš dalies,

liturgijos prasmė ir yra apjungti visų laikų bei įvairiose vietose šlovinančius krikščionis. Be to, bėgant laikui, liturgija apjungia mus pačius, suteikdama tęstinumą mūsų vaikystei, paauglystei bei ateities brandai, kuomet padedant Dievui pasensime šlovindami Viešpatį.

Bet jei kalbėtume aiškiau, krikščioniškas šlovinimas yra dramatiškas, pritaikytas dalyvauti, išskirti ir džiaugtis dieviškąja istorija su pasauliu. Su juo neapdairiai žaisti reikštų arogantiško vandalizmo formą. Biblinė istorija, besitęsianti nuo Pradžios iki Apreiškimo yra nuostabi drama, didi sakmė, gyvojo Dievo užrašytas spektaklis, vaidinamas nuostabioje jo kūrinijoje. Todėl dalyvaudami liturgijoje – ar ji būtų sakramentinė, ar ne – bent akimirksniams tampame ne vien šio spektaklio žiūrovais, bet ir aktyviais dalyviais. Tai – ne mūsų spektaklis, tai – Dievo spektaklis, todėl negalime imtis perrašinėti scenarijaus. Kiekvieną kartą susirinkę šlovinti negalime perskaityti visos Biblijos, bet mūsų pasirinktos eilutės (ar pasitelkdami liturginius skaitinius, ar ne) turėtų atspindėti ilgesnę istoriją ir mums priminti plačius jos potėpius bei seką. Jei tai suvoksime, suprasime, kad liturgija primena važiavimą dviračiu – jei nuolat sustosi, kad darytum kažką kitką, nuvirsi. Daugeliui bažnyčios tarnautojų ir šlovinimo vadovų trūksta drąsos važiuoti toliau, pasitikėjimo, kad istorija su savimi neš ir žmones. Jiems atrodo, kad reikia nuolat įkišti savo trigrašį, lyg Šekspyro pjesės vaidinimo metu režisierius vis išlįstų iš už užkulisių ir žiūrovams praneštų, kad vyksta „iš tikrųjų“ (ir, galbūt, priminti, kad per petrauką fojė galima pasivaikšinti kava). Sunku ir įsivaizduoti, kas dar labiau galėtų mirtinai nužudyti spektaklį. Ne, šlovinimas turi įkūnyti tai, apie ką kalba ir to nesigėdyti.

Iš šios perspektyvos, ką dėvime, kur stovime, kaip judame (apranga, poza ir gestai) turi prasmę – ne todėl, kad esame ritualistai, o todėl, kad tai – Dievo spektaklis, kurį galime sugadinti. Kuomet šlovinimui vadovaujantys žmonės pasisuka šonu, jie dramatiškai perteikia esmę; bet kada šlovinimo vadovai su muzikantais atsiranda tiesiai prieš bendruomenę lyg tai būtų roko koncertas, jie gali perteikti visiškai netinkamą žinią. Be abejonės, daugelis šiuolaikinių šlovinimo vadovų mano, kad tai visiškai nesvarbu, tačiau kadangi šlovinimas yra tiesiogiai susijęs su žmonėmis, tai iš tiesų tampa labai svarbu. Tai, ką perteiki savo kūnu, labai daug pasako, ką darai su likusia savo dalimi. Žinoma, atsiklaupti, šlovinant pakelti rankas, persižegnoti, užimti tam tikrą pozą – visa tai gali taip ir likti ritualais ar net tapti magija, tačiau pabrėžtinai sėdėti meldžiantis (viena iš padėčių, kurios Biblija nesieja su malda), nes atsiklaupti yra tiesiog „ritualas“ reiškia nusipjauti nosį, nes nepatinka veidas. Visomis išgalėmis siekti, kad giesmės tiesiog plauktų priklausydamos nuo vadovo be jokios struktūros nereiškia protesto prieš ritualizmą. Tai reikštų, kad tą patį vadovą mes pastatome ten, kur reformatoriai matė stovint Viduramžių kunigą – tarp Dievo ir šlovinančių žmonių. Gera liturgija mus būtent ir apsaugo nuo asmenybės kultų, ar jie būtų katalikiški, ar protestantiški.

Čia pateikiau vos keletą pavyzdžių. Reikėtų dar vieno rašinio, kad galėtume sistemiškai ir išsamiai panagrinėti šią sritį. Tačiau tikiuosi, kad supratote mintį. Atidus pasiruošimas; suvokimas, kokią žinią perduoda mūsų kūno kalba bei pozos; išskirtinis jautrumas bibliniam

spektakliui, kuriame dalyvaujame – štai kas apjungia laisvę ir rėmus, dvasią ir tiesą.

3. Atpirkti kultūrą

Trečiasis dalykas, kurį noriu pateikti, yra santykis tarp šlovinimo ir kultūros. Didysis pastarojo šimtmečio ginčas apie Kristų ir kultūrą mus išmokė, kad iš vienos pusės negalime vien prisitaikyti prie tam tikros kultūros, ar iš kitos pusės atsisakyti savosios kultūros, nes ji prieštarauja evangelijai (apie tai galima paskaityti H. Richard Niebuhr, *Christ and Culture*. New York: Harper 1951). Kiekvienas kultūros aspektas turi būti įvertintas individualiai. Tai – dar viena tema, kurią reikėtų panagrinėti vėliau (apie tai jau esu rašęs savo knygoje *The Challenge of Jesus*. London: SPCK 1999, 8 sk.). C. S. Lewis nepavargdamas kartodavo, kad Dievo sukurtame pasaulyje nėra nieko, ko nebūtų galima atpirkti, tačiau nėra ir nieko, ką galima būtų priimti kaip stovi. Viską turime įvertinti evangelijos, kryžiaus ir Jėzaus Mesijo prisikėlimo šviesoje.

Todėl tikslas nėra vien išsiaiškinti, kaip šlovindami galėtume apjungti tradicinius ar šiuolaikinius elementus. Tai svarbu, tačiau lygiai taip pat svarbu užtikrinti, kad tradicija džiaugtumėmės per evangelijos padidinamą stiklą – ne be kritikos, bet ir kad šiuolaikiniai dalykai taip pat būtų įvertinti per tą patį evangelijos padidinamą stiklą, o ne vien todėl, kad yra nauji. T. S. Eliotas kalbėjo apie seno ir naujo apjungimą (Orig. “easy commerce of the old and the new”. T. S. Eliot, “Little Gidding” line 220, in “Four Quartets”. London: Faber 1944, 47. *Vert.*), kaip ir pats poetas aiškiai perteikia savo eilėraščiu, nepasiekiamą lengvai ar neįdedant pastangų, bet tai padaryti įmanoma, jei tik ištvėringai dirbsime ir už tai melsimės. Tai nereiškia, kad turime leistis pavergiami tam tikros kultūros – ar ji būtų šeštojo amžiaus Europa, ar dvidešimtpirmojo amžiaus Amerika – bet ir nereiškia, kad turime visiškai atsikratyti vienos ar kitos. (Anglijoje šis cirkas įgauna tamsius klasinio snobizmo virpesius – tiek tradicinius, tiek jų veidrodinį variantą: kai kurie nenorėtų, kad juos pastebėtų dalyvaujant pamaldose, kur grojama gitaromis ar būgnais dėl tos pačios priežasties, kaip ir kad nenorėtų, jog juos pamatytų susidomėjus žiūrint muilo operą; o kiti vengia katedrose sutinkamo šlovinimo dėl tos pačios priežasties, dėl kurios vengia ir protokolinių vakarienių. Tokie kultūriniai nusistatymai, galintys pasislėpti po teologiniais terminais, turėtų būti išrūkyti. Dėl jų turime atgailauti.)

Taip pat negalime apsiriboti klausimu: „Kas būtų patogų šiai bendruomenei?“ Kas sakė, kad visuomet turi būti patogus Visagalio Dievo akivaizdoje?! Tačiau negalime klausyti: „Kas išjudintų šią bendruomenę?“ Kas leidžia šokiruoti ir stulbinti Dievo tautą?! Žinoma, šoko neišvengsime, kaip neišvengsime ir patogijų nuovokos, kas seks toliau, akimirku. Gera liturgija, jei ją atidžiai planuojame kiekvieną savaitę ir metų metus, turės ir to, ir to. Jie vienas kitą papildys ir sustiprins, bet svarbiausiai, paragins žmones pažinti ir mylėti Dievą bei išsiųs juos pamaitinę, kad šie galėtų vykdyti savasias karalystės užduotis pasaulyje. Todėl jei žinome, ką darome, šlovindami, per muziką ir skaitinius, per dramą ir judesį, per tylą ir per kalbą, turėtume suprasti,

kad atspindime ne vien skirtingas kultūras, bet ir patys, pasitelkdami Dvasios galybę, kūrybiškai prisidedame prie kultūros, kurią kuria Dievas mūsų dienomis, formavimo.

Ypač Vakarų pasaulio krikščionys, o dar labiau amerikiečiai, dvidešimtpirmajame amžiuje (dėl taip susiklėsčiusios padėties, kad ši pasaulio dalis dominuoja visą likusią planetą) turi progą vesti žmones į kultūrinį atsinaujinimą, atgaivinsiantį visą pasaulį. Lygiai taip pat turime progą patys apakę akluosius nuvesti į griovį. Tai – proga, kurią turime išnaudoti išmintingai, pasitelkdami krikščioniškojo šlovinimo džiaugsmą, kurio pagalba tai atliktume geriausiai.

V. Išvados

Po to, kai „daugelį įkaitų atidaviau likimo valiai“, baigdamas norėčiau dar kartą pabrėžti tai, kas mano manymu yra svarbiausia. Jėzaus Kristaus evangelija nuo pat pradžių neteigė, kad nusidėjėliai tiesiog išvengia teismo. Evangelija – tai kelias, kuriuo per išgelbėjimą ydingi žmonės gali iš naujo atrasti, ką reiškia būti tikru žmogumi ir tapti Dievo meilės, išminties, kūrybingo žavesio pasauliui nešėjais. Ir nors kalbėjau neslėpdamas, kad esu anglikonas, jaučiu, kad daugelyje kitų Dievo Bažnyčios sambūrių girdžiu natūralų šių idėjų rezonansą, ir tikiuosi, kad kitas tradicijas atstovaujantys skaitytojai priims tai kaip stimulą iš naujo pervertinti Raštą ir su nauju užsidegimu imtis liturgijos ar naujų šlovinimo formų. Gyvename jaudinančiais ir pavojingais laikais, ir Jėzaus Kristaus evangelijas mums kviečia gyventi būnant karalystės žmonėmis, atspindėti Dievo paveikslą pasauliui. Priemonė šiam tikslui pasiekti yra tikrojo, visagalio, kūrėjo Dievo Tėvo, Sūnaus ir Dvasios šlovinimas. Viešpats teatveria mūsų lūpas, kad mūsų burnos skelbtų jo šlovę.

Kun. Dr. N. T. Wright yra Westminsterio Abatijos Anglijoje Kanono teologas ir žinomas Naujojo Testamento profesorius. Šis straipsnis yra šiek tiek redaguota paskaitos, kurią jis skaitė Calvin College (Grand Rapids, Michigan, JAV) 2002-ųjų sausio mėnesį, nuorašas. Temą užsakė mokykla.